

donderdag

04.05.2017

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Piet De Volder

Anima Eterna Brugge

Russische romance

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Opgericht in 1987 door Jos van Immerseel als levend laboratorium voor zijn onderzoek in de barokmuziek, evolueerde Anima Eterna Brugge (BE) van een compact strijkersensemble tot een volbloed symfonisch orkest, dat ook klassiek, romantisch en vroegmodern repertoire exploreert. Het consequente gebruik van historisch instrumentarium, de permanente leiding door van Immerseel, de projectmatige aanpak en het respect voor de intenties van de componist vormen het credo van dit orkest. Solisten stammen uit eigen rangen of zijn 'vrienden van het huis', zoals Chouchane Siranossian (viool), Yeree Suh (sopraan) en Thomas Bauer (bariton). Partners als Concertgebouw Brugge en Opéra de Dijon schrijven mee aan het verhaal van Anima Eterna Brugge, dat resulteerde in een indrukwekkende reeks opnames, sinds 2002 voortgezet door Outhere Music (Alpha Classics). De nieuwsgierigheid van de musici en de honger van het publiek blijken nog niet gestild: Anima Eterna Brugge blijft synoniem voor innovatie zonder provocatie, voorbereiding en professionalisme, passie en plezier.

Jos van Immerseel (BE) studeerde piano, orgel, zang en orkestdirectie en verdiepte zich als autodidact in organologie, retoriek en de historische pianoforte. Deze interesses leidden hem naar de oude muziek, de oprichting van een eigen ensemble (Collegium Musicum, 1964-1968), klavecimbelstudies bij Kenneth Gilbert en een overwinning in het eerste klavecimbelconcours van Parijs (1973). Vandaag geniet hij wereldwijd erkenning als solist en kamermusicus en is hij te horen op de belangrijkste internationale concertpodia. Parallel maakte van Immerseel carrière als dirigent, sinds 1987 van geesteskind Anima Eterna Brugge. Ankerpunten zijn het Brugse Concertgebouw – waar hij met Anima Eterna Brugge in residentie is sinds 2003 – en Opéra

de Dijon, waaraan het orkest als 'ensemble associé' is gelieerd. Hij bouwde een collectie historische klavieren uit, overtuigd dat de instrumenten die een componist heeft gekend de sleutel zijn tot een correcte voordracht.

Chouchane Siranossian (AM/FR) combineert vanuit haar interesse in historisch geïnformeerde uitvoeringspraktijk met het grootste gemak barok- en moderne viool. Ze werd daarbij geïnspireerd door Reinhard Goebel in Salzburg, waar ze terecht kwam na haar studies in onder meer Lyon, Fiesole en Zürich. Ze was solist en concertmeester bij onder andere Concerto Köln, Budapest Festival Orchestra en de Deutsche Kammerphilharmonie Bremen en werkt veel samen met componisten en kamermusici als Jos van Immerseel, met wie ze recent in het Concertgebouw haar solo-cd *L'ange et le diable* (Outhere) opnam die onlangs werd onderscheiden met een prestigieuze International Classical Music Award.

Uitvoerders en programma

Anima Eterna Brugge: orkest
Jos van Immerseel: dirigent
Jakob Lehmann: assistent-dirigent
Chouchane Siranossian: viool

—
Alexander Borodin (1833-1887)
Polovetser dansen (1879)

Pyotr Il'yich Tchaikovsky (1840-1893)
Serenade voor strijkers in C, opus 48 (1880)

– pauze –

Nikolay Rimsky-Korsakov (1844-1908)
Sheherazade, opus 35 (1888)

Anima Eterna Brugge en Concertgebouw Brugge pionieren met de eerste Anima-productie in het kader van de tax shelter podiumkunsten.

Met dit nieuwe initiatief wil de federale overheid investeringen in cultuur stimuleren. Voortaan kunnen organisaties als Anima Eterna Brugge bijkomende financiering ophalen bij Belgische vennootschappen, die in ruil daarvoor belastingaftrek genieten. Terwijl deze investeerders op een gegarandeerde return van ca.10% kunnen rekenen, zijn de inkomsten voor Anima een must om verder te kunnen bouwen aan zijn succesverhaal. De internationale reputatie van het orkest reikt inmiddels van Praag en Gothenburg over Mexico en Sydney tot New York en Japan: een globaal netwerk van muziekliefhebbers die Anima maar wat graag met nog meer en nog grotere producties wil verrassen.

De Brugse onderneming Artes Group tekent als eerste in op deze formule via het project *Russische romance*.

CEO Robert Hoornaert:

'We zijn blij dat we nu ook tastbare cultuurprojecten zo dicht bij huis kunnen ondersteunen. Tax shelter heeft geen geheimen voor ons, maar vaak ging het om grote films of series waarbij onze inbreng bijna anoniem was. Nu heb ik het gevoel dat ik echt het verschil kan maken voor een gezelschap als Anima Eterna Brugge.'

Dit concert wordt u aangeboden met de steun van

Concertgebouw Brugge maakt deel uit van REMA, Réseau Européen de Musique Ancienne

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Ruslands gespleten ziel

‘De muziek van Tchaikovsky, die niet voor iedereen zonder meer herkenbaar is als Russisch, is in wezen vaak Russischer dan de muziek die lang geleden het oppervlakkige etiket van Moskovitische pittoreskheid kreeg opgeplakt. Deze muziek is in alle opzichten even Russisch als Pushkins gedichten of Glinka’s liederen.’ Zo schreef Igor Stravinsky aan impresario Sergey Diaghilev in een open brief in oktober 1921, naar aanleiding van een productie van *Doornroosje* (1890) – Tchaikovsky’s welbekende ballet dat door Stravinsky opnieuw werd georkestreerd. Het citaat is tekenend voor de vraag naar de Russische identiteit die sedert de vroege 19e eeuw intellectuelen en kunstenaars bezighield. ‘Wat betekende het een Rus te zijn? Wat was Ruslands plaats en opdracht in de wereld?’, zo definieert Orlando Figes de vraagstelling in zijn meeslepende cultuurgeschiedenis *Natasja’s Dans* (2002). En hij vervolgt: ‘En waar was het ware Rusland te vinden? In Europa of in Azië? In Sint-Petersburg of Moskou? In het rijk van de tsaar of in het modderige, uit het niet meer dan één enkele straat bestaande dorp waar Natasja’s ‘oom’ (in Tolstoj’s Oorlog en vrede, red.) woonde?’ De Europees georiënteerde, ‘Petersburgse’ identiteit staat centraal in Tchaikovsky’s briljante *Serenade voor strijkers*, opus 48. Op de finale na, dat gebruikmaakt van een Russisch volksthema, is het werk volledig geschoeid op westerse – lees: Europese – stijlmodellen. Toch bezondigt de componist zich niet aan epigonisme of ‘pastiche’. Barok en Klassiek, de twee geciteerde stijlen, worden door zijn eigen romantische bril gelezen en doorheen het werk zindert ook onmiskenbaar de balletmuze van de componist.

Sheherazade van Nikolay Rimsky-Korsakov en Alexander Borodins *Polovetser dansen* uit de opera *Prins Igor* zijn dan weer hoogtepunten uit het 19e-eeuwse Russische oriëntalisme. Het oriëntalisme gold lange tijd niet als het geprefereerde visitekaartje van Russische kunstenaars. Net zoals in Europa gingen oriëntalisme en de fascinatie voor ‘het Andere’ gepaard met een westers superioriteitsgevoel en onbeschaamd imperialisme. Twee factoren hebben ervoor gezorgd dat exotisme en oriëntalisme een geprivilegieerde plaats verwierven in het Russische cultuurlandschap: het ‘magister dixit’ van criticus Vladimir Stasov (in de omschrijving van specialist Russische muziek Francis Maes) en het succes dat Diaghilev en zijn Ballets russes vanaf 1909 in Parijs boekten met choreografieën van oriëntalistische composities. *Sheherazade* en de *Polovetser dansen* waren absolute ‘pièces de résistance’ in deze programmering, die visueel ook een grote invloed uitoefende op de Parijse mode. Terwijl Stasov, de spreekbuis van de zogenaamde ‘koetsjka’ of het

‘Machtige Hoopje’ (een groep nationalistisch geïnspireerde componisten waaronder Rimsky-Korsakov), het oriëntalisme uitriep tot een waarachtig facet van de Russische identiteit, vond Diaghilev er een veertigtal jaar later het perfecte commerciële vehikel in om de westerse zucht naar exotisme te voeden.

Grandeur, elegantie en esprit

In de hierboven aangehaalde citaten van Stravinsky en Figes wordt nog verwezen naar een andere rode draad in de door het nationalisme gestuurde zoektocht naar de Russische identiteit: de ‘boerenziel’. De componisten, die in Europa bij uitstek als

Russisch werden gelabeld, koesterden de Russische volksmuziek en verwerkten tal van Russische volksmelodieën in eigen werk. Het zijn precies die namen die verbonden zijn met het zogenaamde ‘Machtige Hoopje’, met Rimsky-Korsakov en Mussorgsky als de meest gekende. De ‘boerenziel’ en de Russische volkskunst zouden voortaan als essentie van de Russische identiteit worden uitgeroepen – een stroming die haar stempel nog drukte op Stravinsky’s 20e-eeuwse balletten *De vuurvogel*, *Petrushka* en *Noces*. Dat Tchaikovsky, die de ‘boerenziel’ op afstand hield, lange tijd werd gezien als ‘niet-Russisch’, was het misverstand dat Stravinsky probeerde uit de wereld te helpen. Tchaikovsky’s *Serenade* (1880) ademt de sfeer van Petersburgse salons en van de grandeur van het tsaristische rijk. De componist had het werk opgevat als een hommage aan zijn grote idool Mozart. Toch hoort men weinig of geen verwijzingen naar de illustere componist, net zomin als de wals in het tweede deel Weens aandoet. Op een heel eigen wijze zet Tchaikovsky verschillende ingrediënten uit de westerse kunstmuziek naar zijn hand waarbij Italiaanse pit, Franse esprit en Slavische passie elk een aandeel hebben. Als koepel over de hele suite is er het heel statige, neo-barokke thema, waarmee de *Serenade* op majestueuze wijze opent en afsluit.

De lokroep van het oosten

Acht jaar na Tchaikovsky’s *Serenade*, in het voorjaar van 1888, componeerde Rimsky-Korsakov zijn symfonische suite *Sheherazade*. Oorspronkelijk dacht de componist aan een programmatische symfonie rond de legendarische vertelster van de sprookjes uit *Duizend-en-één-Nacht*. Door aan sultan Sjahriaar steeds weer nieuwe verhalen te vertellen, weet ze hem keer op keer te doen afzien van zijn pervers gebruik om telkens

een bruid voor één nacht te kiezen, die de morgen na de huwelijksnacht wordt gedood. Het betrof een barbaarse praktijk die hij had aangenomen als wraak voor het bedrog van een vroegere vrouw. Ook al hebben moderne edities de vier delen van de uitgesponnen partituur voorzien van programmatische titels, de componist zelf verklaarde geen precieze vertellingen uit het beroemde boek in het hoofd te hebben. Naar eigen zeggen waren de opeenvolgende delen een prelude, een vertelling, een ‘rêverie’ en ‘een oosters festival’. Twee thema’s vormen de leidraad voor de beluistering: het forse, fel geaccentueerde thema van de sultan – vaak met kopers – en het arabeske-achtige thema dat de viool solo voorstelt en dat de charme en de sensualiteit van de inventieve vertelster verleidster oproept. Laatstgenoemd thema heeft (begrijpelijkerwijs) ook het laatste woord in de meeslepende suite, die bulkt van coloristische, melodische en ritmische inventie.

Het (proberen te) ondergraven van mannelijke daadkracht en halsstarrigheid door vrouwelijke, oosterse sensualiteit – daarover gaat het ook in de *Polovetser dansen*, die zoveel meer zijn dan een balletintermezzo in het tweede bedrijf van Borodins postuum voltooid opera *Prins Igor*. De Russische vorst Igor is gevangen genomen door het krijgslustige nomadenvolk van de Polovtsen. Hun leider, khan Kontsjak, behandelt zijn Russische rivaal echter als een eregast en probeert hem listig aan te zetten tot een bondgenootschap. Een uitvoerig en luxueus dansspektakel, dat laveert tussen nostalgie, erotische fantasieën en viriele energie, moet de beoogde ‘deal’ smeren.

Piet De Volder

Zo goed als nieuw: Anima eert drie Russische meesters

Over programmakeuze en bezetting

Rimsky-Korsakov wordt vaak geroemd als 'de grootste orkestrator' uit de muziekgeschiedenis. Al moeten zulke superlatieven altijd met een korrel zout genomen worden, toch is deze componist ook in mijn ogen een meester die excelleert in primaire kleuren, transparantie van klank en originele texturen (denk aan de combinatie van pianissimo trombones met forte strijkers in het eerste deel van *Sheherazade*). Voor een orkest als Anima, dat groot belang hecht aan de klankkleur en het gebruik van het gepaste instrumentarium, is die kwaliteit van orkestratie fundamenteel.

Door daarnaast voor Borodin te kiezen, plaatsen we Rimsky in het gezelschap van een vriend uit de zogenaamde 'Groep van Vijf' én een collega-muziekamateer. Geen van beiden was aanvankelijk beroepsmusicus: Rimsky had een veelbelovende militaire carrière op zee voor hij zich op de muziek richtte en Borodin was een autoriteit als chemicus.

In combinatie met Tchaikovsky's *Serenade voor strijkers* – een werk dat op heel andere wijze licht werpt op de kunst van het orkestreren – levert dat een volbloed-Russisch programma op, dat een brede kijk biedt op de periode waarin de Russische 'romantici' binnen en buiten de landsgrenzen doordrongen tot de hoogste echelons van het muziekleven.

De drie composities die we selecteerden behoren inmiddels tot het 'ijzeren repertoire'. Werken die regelmatig gespeeld worden, hebben jammer genoeg vaak te lijden onder slijtage: routine en traditie die vervormingen veroorzaken. Anima biedt hiertegen weerwerk door in 19e-eeuwse formatie te spelen. De strijkersgroep is dan ook zeer beperkt, maar toch hebben we geen last van volumeverlies:

de musici gebruiken weinig vibrato en dit 'vergroot' de klank. De balans binnen onze spelersgroep is hierdoor ook anders dan u wellicht gewend bent, met meer ruimte om de rijke blazerskleuren tot hun recht te laten komen.

In de *Finale* van *Sheherazade* hoort u hoe deze blazers ondubbelzinnig de hoofdrol opnemen – precies zoals Rimsky-Korsakov het heeft bedacht. Toch zegt men wel eens dat de blazers in deze passage te sterk klinken en de strijkers naar de achtergrond dringen. Een verdubbeling van de strijkersbezetting, zoals we die vaak bij andere orkesten zien, zou hier echter geen soelaas bieden. Een orkest is een beetje zoals een schilderij: net zoals het niet de bedoeling is dat je met je neus op het doek elk detail tracht te onderscheiden, moet je in een orkest niet altijd alles horen. In de *Finale* vormen de strijkers een onderstroom, een kloppend hart. En dus hoeft je hen ook niet apart te horen – de orkestbalans en het rijke kleurenspectrum van het klankentapit zijn in dit geval hoofdzaak.

Jos van Immerseel

Anima Eterna Brugge

eerste viool

Chouchane Siranossian
Balázs Bozzai
Gregor Dierck
Daniela Helm
Malina Mantcheva
László Paulik
Martin Reimann
Fiona Stevens

tweede viool

John Meyer
Barbara Erdner
Femke Huizinga
Tokio Takeuchi
Pauline Kostense
Agnieszka Rychlik
Joseph Tan
Tami Troman

altviool

Bernadette Verhagen
Corina Golomoz
Gabrielle Kancachian
Noah Mayer
Galina Sinchenko
Manuel Visser

cello

Ute Petersilge
Dmitriy Dikhtyar
Sergei Istomin
Davit Melkonyan
Regina Wilke
Verena Zauner

contrabas

James Munro
Ben Faes
Mattias Frostenson
Agustin Orcha Mata
Beltane Ruiz Molina

fluit

Anne Pustlauk
Florence Aoustet

piccolo

Oeds Van Middelkoop

hobo

Peter Tabori
Elisabeth Schollaert

althobo

Stefaan Verdegem

klarinet

Lisa Shklyaver
Diederik Ornée

fagot

Jane Gower
Flora Padar

hoorn

Ulrich Hübner
Martin Mürner
Renée Allen
Jörg Schulteß

trompet

Thibaud Robinne
Nicolas Isabelle

trombone

Timothy Dowling
Carolus Gevers
Gunter Carlier

tuba

Marc Girardot

pauken

Jan Huylebroeck

slagwerk

Koen Plaetinck
Wim De Vlaminck
Christian Miglioranza
Glenn Liebaut
Niels Verbeek

harp

Marjan de Haer

FOTOTENTOONSTELLING
JEF BOES
American Identities
19.04.17 — 30.06.17

Jef Boes (*1983) werkt reeds een aantal jaar aan de trilogie *American Identities*. Hiervoor reisde hij meermaals door de VS. Omvergeblazen door het charisma van Obama reisde hij in 2012 door Iowa. Voor De Morgen maakte hij in het najaar van 2016 een roadtrip samen met journalist Koen Vidal en fotograaf Tim Coppens. Hij probeert in beelden te vatten waar het land van wakker ligt: armoede, huisvesting, geloof, wapendracht, veteranen, economische crisis ...

© Mari Eriksmoen

vr 02.06.17 / 20.00 / Concertzaal

B'Rock & René Jacobs / Mozart. Liefde en lust

René Jacobs en B'Rock keren terug met een prikkelend programma vol amoureuze verwickelingen. Aria's en duetten uit vier van Mozarts populairste opera's wisselen af met delen uit vier 'late' symfonieën waarin dezelfde thema's opduiken. Een allesomvattende muzikale dramaturgie toont Mozart op het toppunt van zijn kunnen.

Etienne Guilloteau & Claire Croizé © David Bergé

vr 09.06.17 / 20.00 / Concertzaal scène

Feu / Etienne Guilloteau / Action Scénique & Zwerm

De inspiratiebron voor *Feu* is Sophocles' tragedie *Antigone*. Dit verhaal over het conflict tussen menselijke waarden en de wetten van de staat is ook nu nog actueel. Etienne Guilloteau vertaalt dit conflict naar een hedendaagse dansvoorstelling. De getalenteerde Argentijnse danseres Cecilia Lisa Eliceche wordt geconfronteerd met livemuziek door het elektrisch gitaarkwartet Zwerm.

MEER WETEN OVER RUSLAND?

za 10.09.16 – za 10.06.17

Pluis de geschiedenis van Rusland en de Russische muziek uit tot in detail in de tentoonstelling *Van Glinka tot Gubaidulina, twee eeuwen van politieke en culturele omwentelingen in Rusland*. Deze tentoonstelling van Johan Huys is een seizoen lang te bezichtigen op de Foyer parterre.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
BRUGGE 't ZAND 34

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/services.

BRUGGE

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS | WTV